

היום נלמד בעזרת ה':

חולין דף פט

(בעמוד הקודם)

ואמר רבא - בשכר שאמר אברהם אבינו "אם מחוט ועד שרוך נעל" זכו בניו לשתי מצוות, לחוט של תכלת ורצועה של תפילין: כי הוא לא רצה להנות מהגזל. שרוך = רצועה.

שאלה: בשלמא רצועה של תפילין וכו': ניחא רצועה של תפילין מוכן מה ההנאה שיש במצוה הזו, כי הם סימן לכל העולם ששם ה' נקרא עלינו. אבל מה ההנאה בחוט תכלת?

תשובה: דתניא רבי מאיר אומר וכו': וכשהקב"ה מסתכל בכסא הכבוד הוא נזכר במצות ציצית שהיא כנגד כל המצוות.

א"ר אבא קשה גזל הנאכל, שאפילו צדיקים גמורים אינן יכולין להחזירו. שנאמר "בלעדי רק אשר אכלו הנערים": את מה שכבר אכלו הנערים לא החזיר אברהם למלך סדום. מכאן אנו לומדים שגזלן שכבר אכל את מה שגזל, קשה לו מאד להחזיר את הכסף לבעלים ולחזור בתשובה. (אמנם אברהם לא היה חייב להחזיר לסדום כלום, ולכן הוא לא החמיר במה שכבר אכלו הנערים. ומכאן אנו לומדים שקשה להחזיר דבר שכבר הגזלן אכל אותו. מהרש"א).

אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר בר' שמעון - כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בהגדה, עשה אזניך כאפרכסת: ואלו הם דבריו-

"לא מרכבכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו'". אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל - חושקני בכם! שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני: אתם מתנהגים בעונה. וזה לא כמו הגויים. והוא מוכיח זאת מהפסוקים בתנ"ך.

אמר רבא ואיתימא ר' יוחנן - גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם! דאילו באברהם כתיב "ואנכי עפר ואפר", ואילו במשה ואהרן כתיב "ונחנו מה": דהיינו זה אפילו לא עפר ואפר.

ואמר רבא ואיתימא ר' יוחנן - אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן! כתיב הכא "ונחנו מה", וכתיב התם "תולה ארץ על בלימה": ה' מעמיד ומקיים את הארץ בזכות מי שמחשיב עצמו לבלי מה.

אמר רבי אילעא - אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה! שנאמר "תולה ארץ על בלימה".

רבי אבהו אמר - מי שמשים עצמו כמי שאינו, שנאמר "ומתחת זרועות עולם": מי ששם את עצמו מתחת לכולם, הוא כביכול הזרועות שמחזיקות את העולם.

אמר רבי יצחק - מאי דכתיב "האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם"? מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם. יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר "צדק תדברון". יכול יגיס דעתו (= יתגאה)? תלמוד לומר "מישרים תשפטו בני אדם".

*

אמר רבי זעירא ואיתימא רבה בר ירמיה - מכסין בעפר עיר הנדחת: כלומר באפר שנותר מהשריפה של עיר הנדחת. קושיא: ואמאי? איסורי הנאה הוא! תירוצ: אמר זעירי - לא נצרכה אלא לעפר עפרה: לא מדובר באפר, אלא בעפר קרקע עיר הנדחת. והוא לא נאסר בהנאה, שנאמר "ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה ושרפת" מכאן לומדים שכל דבר בעיר הנדחת שהוא מחוסר רק קביצה ושרפה הוא אסור בהנאה, למעט עפר קרקעה שהוא מותר בהנאה כי הוא מחוסר תלישה קביצה ושרפה.

ורבא אמר מצות לאו ליהנות ניתנו: מותר לכסות אפילו באפר שריפתה, כי המצוות לא נתנו לישראל בשביל להנות, אלא זו 'גזירת מלך' עליהם, ולכן אין משמעות להנאה.

יטיב רבינא: ואמר את דברי רבא. הקשה רב רחומי לרבינא מבריייתא 'שופר של עבודת כוכבים לא יתקע בו'. ולכאורה משמע שאם תקע לא יצא. רבינא דוחה: לא,

אם תקע יצא: אמנם הברייטא אומרת שלכתחילה לא יתקע בשופר כזה כי הוא מאוס.

רב רחומי מקשה מהמשך הברייטא: 'לולב של עבודת כוכבים לא יטול'. מאי לאו, אם נטל לא יצא! רבינא דוחה: לא, אם נטל יצא. רב רחומי מקשה: והתניא 'תקע לא יצא! נטל לא יצא!' תירוץ: אמר רב אשי: אין כלל קושיא משופר ולולב. כי שם צריך 'שיעור' לחפץ כדי לקיים בו מצוה (שיעור שופר הוא כדי שיאחזנו בידו ויבלוט משני הצדדים, ושיעור לולב הוא ארבעה טפחים). ומכיון שע"ז עומדת לשריפה אין לה 'שיעור', כי כולה נחשבת לפרורים של אפר. מה שאין כן לגבי כיסוי הדם אין צורך בשיעור, ואדרכא ככל שהאפר מפורר ודק יותר הוא מעולה יותר לכיסוי.

הדרין עלך פרק כיסוי הדם 👍

פרק שביעי. משנה: נאמר בתורה "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה".

גיד הנשה נוהג... בפני הבית ושלא בפני הבית: כלומר איסור אכילת גיד הנשה נוהג בין בזמן שבית המקדש היה קיים ובין בזמן שאינו קיים.

במוקדשין: בבהמת קדשים.

ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף: 'כף' הוא הבשר המכסה את עצם הירך, בבהמה הוא כרוך סביבות עצם הקולית העליונה סביב סביב בעיגול, אבל בעוף הבשר הזה אינו בעיגול אלא ברוחב ואינו דומה לכף.

ונוהג בשליל: בן תשעה חי הנמצא בבהמה גיד הנשה שלו אסור. ר' יהודה אומר אינו נוהג בשליל, וחלבו של שליל מותר.

ואין הטבחין נאמנין על גיד הנשה, דברי רבי מאיר: הטבחים לא נאמנים לומר 'נטלנו את גיד הנשה מהבהמה', לפי שזהו טורח להם לנקר אחריו.

גמרא: קושיא: מוקדשין? פשיטא! משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד מיניה!? והרי זהו דבר פשוט שאיסור גיד הנשה נוהג במוקדשין, שהרי האיסור הזה נוהג משעת יצירת הבהמה, וכי בגלל שהוא הקדוש אותה פקע ממנה האיסור?

וכי תימא: ואם תרצה לתרץ ולומר שהתנא של משנתנו סובר שיש 'בגידין בנותן טעם', כלומר שהאוכל גיד הנשה של מוקדשין לוקה פעמיים, לוקה פעם אחת על עצם זה שאכל גיד הנשה, שאפילו אם הוא כמו עץ בעלמא שאינו ראוי לאכילה חייב כיון שהתורה חייבה עליו, ולוקה פעם נוספת לפי שיש בגידים טעם, ונמצא שנהנה מהמוקדשין ולכן לוקה גם על זה. ואנו לומדים מכך שתי דינים, דין אחד שיש בגידין בנותן טעם, ודין נוסף ש'איסור חל על איסור', כלומר שאיסור אכילת מוקדשין חל על איסור גיד הנשה ולוקה פעמיים.

זה אי אפשר לומר! שא"כ היה על המשנה לומר שאיסור מוקדשין נוהג בגיד הנשה, ולא שאיסור גיד הנשה נוהג במוקדשין, שהרי עיקר החידוש הוא שאיסור מוקדשין חל על איסור גיד הנשה.

אלא קסבר: אלא התנא של משנתנו סובר שאין בגידין בנותן טעם, וכוונת המשנה שרק איסור גיד הנשה בלבד נוהג במוקדשין, כלומר שהאוכל גיד הנשה של מוקדשין חייב רק על איסור אכילת גיד הנשה ולא חייב גם על איסור אכילת מוקדשין.

וסבר תנא דידן אין בגידין בנותן טעם? והתנן: והרי למדנו במשנה לקמן - ירך שהתבשלה יחד עם גיד הנשה, אם יש בה שיעור של נתינת טעם הרי זו אסורה באכילה, כי הטעם של איסור גיד הנשה נכנס בתוך הירך ואוסר אותה. ע"כ המשנה שם. נמצא שהתנא של המשנה סובר שיש בגידין בנותן טעם!

תירוצו: אלא הכא בולדות קדשים עסקינן: אלא באמת התנא סובר שיש בגידין טעם, וכן הוא סובר שאין איסור חל על איסור. ואם כן מדוע באמת איסור גיד הנשה חל על מוקדשין? והתשובה שמדובר בשליל (= עובר) של בהמת קודשים, והתנא סובר שאיסור גיד הנשה נוהג בשליל. ועוד סובר התנא שוולדות של בהמות קודשים מתקדשים כבר במעי אמן עוד לפני שנולדו. (כי אם היו מתקדשים רק בשעת הלידה, לא היה יכול איסור מוקדשים לחול על איסור גיד הנשה שכבר חל קודם לכן בזמן העיבור). ונמצא שאיסור קודשים ואיסור גיד הנשה 'באין כאחת' (כי שניהם חלים על הגיד ברגע ההוצרות שלו) ובכזה מקרה לכו"ע איסור חל על איסור.

קושיא: ומי מצית מוקמת לה בשליל? האם אתה יכול להעמיד את דבר המשנה שאיסור גיד הנשה נוהג 'במוקדשין' בעובר של מוקדשין? והרי בסיפא של המשנה כתוב "ונוהג בשליל, רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל", מוכח שהרישא לא מדברת בשליל! תירוץ: **הכי קאמר דבר זה מחלוקת דרבי יהודה ורבנן:** כוונת התנא לומר - מה שאמרתי ברישא שאיסור גיד הנשה נוהג בעובר של מוקדשין, אכן יש בזה מחלוקת רבי יהודה ורבנן. שרבנן סוברים נוהג בשליל, ואילו רבי יהודה סובר אינו נוהג בשליל.

קושיא: ומי מצית אמרת דתרוייהו בהדי הדדי קאתו? האם אתה יכול לומר ששני האיסורים (גיד הנשה ומוקדשין) חלו בבת אחת? והרי למדנו במשנה בנזיר - על אלו טומאות הנזיר מגלח? (כלומר שאם הנזיר נטמא בהם, הוא סותר את נזירותו ולאחר שיטהר מגלח את שעריו). על נגיעה במת, ועל נגיעה בכזית מן המת.

וקשיא לן: והקשינו בגמרא שם במסכת נזיר - אם התנא אמר שעל כזית מן המת בלבד מגלח, אז על נגיעה במת שלם לא כל שכן שצריך לגלח? ומדוע הוצרך התנא לומר זאת?

ואמר על כך רבי יוחנן שהמשנה מדברת על 'נפל' (עובר שעבר הפלה), בשלב שנוצרו האיברים והגידין שלו, אך עדיין לא 'נקשרו' הגידין שלו. כלומר הגידין בהתחלה רכים, ואחר כך הם מתקשים, וכאשר הם רכים אין להם שם של 'גידין' (רמב"ן). ומדובר שאין בו כזית בשר.

ולכן העובר לא יכול לטמאות מדין אבר מן המת או כזית מן המת, אלא הוא מטמא רק בגלל שהוא מת שלם. עד כאן המשנה בנזיר.

אלמא איסור מוקדשין קדים: מהמשנה מוכח שעוד קודם להתקשרות הגידין כבר נוצר 'אדם', וכן לגבי בהמה עוד קודם להתקשרות הגידין כבר נוצרה 'בהמה'. ואם כן מדוע איסור גיד הנשה חל בעובר של בהמת קודשים? והרי בשלב של יצירת האיברים עוד קודם לגמר יצירת גיד הנשה, כבר היה לעובר שם 'בהמה' וממילא חל איסור מוקדשין על העובר, ואחר כך כשנתקשר גיד הנשה, הוא לא יכול לחול על איסור מוקדשין כי אין איסור חל על איסור (ושני האיסורים לא חלים בבת אחת).

תירוצו: אע"ג דאיסור מוקדשין קדים, אתי איסור גיד חייל עלייהו, שכן איסורו נוהג בבני נח: הגמרא חוזרת בה מההבנה ששני האיסורים באין כאחת. אלא הסיבה שאיסור גיד הנשה חל במוקדשין, בגלל שהוא איסור חמור יותר, וכשהאיסור השני חמור יותר מהראשון לכו"ע איסור חל על איסור.

הסיבה שאיסור גיד הנשה חמור יותר בגלל שהוא נוהג גם בבני נח [כלומר הוא ניתן לבני יעקב בשעה שהם עדיין היו 'בני נח', אמנם אין הגויים מצווים בו. (תוס')], מה שאין כן איסור מוקדשין.